

MAGISTRLARNING ILMIY-IJODIY KOMPETENSIYASINING MAZMUNI VA UNING SHAKLLANISH OMILLARI

Andijon davlat universiteti
Kompyuter injiniringi kafedrası

katta o'qituvchisi

A.X.Arabbayev

arobijon@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada hozirgi globallashuv davrida ta'limning har bir bosqichiga qo'yilayotgan talablar kundan-kunga o'zgarib, yangilanib borayotgani, ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarining magistratura bosqichida o'qiyotgan talabalarning ilmiy-tadqiqotga bo'lgan tayyorgarligi, kreativ yondashuvi va muammoni mustaqil hal qilish qobiliyatlari dolzarb masalaga aylanganligi keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: kreativ yondashuv, kompetensiya, ijodkorlik, taxlil, ilmiy-tadqiqot, komponent, integratsiya, ilmiy stajirovka.

Аннотация: В статье подчеркивается тот факт, что в современную эпоху глобализации требования к каждому этапу образования меняются и обновляются с каждым днем, а готовность к исследовательской деятельности, творческий подход и навыки самостоятельного решения проблем у студентов, обучающихся в магистратуре высших учебных заведений, стали актуальными.

Ключевые слова: творческий подход, компетентность, креативность, анализ, исследование, компонент, интеграция, научная стажировка.

Abstract: This article highlights the fact that in the current era of globalization, the requirements for each stage of education are changing and updating every day, especially the readiness of students studying at the master's level

of higher education institutions for scientific research, their creative approach and independent problem-solving skills have become a pressing issue.

Keywords: *creative approach, competence, creativity, analysis, scientific research, component, integration, scientific internship.*

Magistrlarning ilmiy-ijodiy kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirish, bugungi kun ta'lim strategiyasining muhim yo'nalishlaridan biridir.

Ilmiy-ijodiy kompetensiya talabaning nafaqat fanni chuqur o'zlashtirganligini, balki o'z mustaqil ilmiy qarashlariga, tahlil va innovatsion fikrlash qobiliyatiga ega ekanligini bildiradi. Mazkur maqolada ilmiy-ijodiy kompetensiyaning mazmuni, uning tarkibiy tuzilmasi, shakllanish omillari, zamonaviy yondashuvlar va O'zbekiston ta'lim tizimidagi ahamiyati tahlil qilinadi.

Ilmiy-ijodiy kompetensiya tushunchasi va uning mohiyati

Ilmiy-ijodiy kompetensiya — bu shaxsning ilmiy-tadqiqot faoliyati, innovatsion fikrlash, ijodkorlik va yangilik yaratish qobiliyatlarining uyg'unlashgan tizimidir. Bu kompetensiya yordamida talaba ilmiy bilimlarni nafaqat egallaydi, balki ularni amaliyotda qo'llash, yangi yechimlar yaratish orqali o'z salohiyatini namoyon etadi.

Bu kompetensiya quyidagi asosiy yo'nalishlarni qamrab oladi:

- ilmiy bilimlarni egallash va ulardan foydalanish;
- muammolarni tahlil qilish va yechim topish;
- mustaqil ilmiy izlanish olib borish;
- ijodiy yondashuvlar asosida yangilik yaratish;
- tanqidiy va tizimli fikrlash.

Ilmiy-ijodiy kompetensiya shaxsiy intellektual salohiyat va amaliy faoliyatni uyg'unlashtiradi. U akademik erkinlik, mustaqil fikrlash, bilimlar integratsiyasi, analitik yondashuv va innovatsion faoliyatni rivojlantiradi.

Magistrlar uchun ilmiy-ijodiy kompetensiyaning ahamiyati

Magistratura bosqichi yuqori malakali kadrlar tayyorlashda muhim o'ringa ega. Ushbu bosqichda ilmiy-ijodiy kompetensiyaning shakllanishi quyidagi omillar bilan bevosita bog'liq:

✓ **Ilmiy tadqiqot faoliyatiga tayyorlash** – Magistrlar mustaqil ilmiy izlanish olib boradi, ilmiy maqolalar yozadi, konferensiyalarda ishtirok etadi.

✓ **Ijodiy salohiyatni rivojlantirish** – Ilmiy faoliyat doimo yangicha fikrlash, kreativ yondashuvni talab etadi.

✓ **Kasbiy kompetensiyalarni chuqurlashtirish** – Ilmiy-ijodiy kompetensiyaga ega bo'lgan magistr o'z sohasida yetuk mutaxassis bo'lib shakllanadi.

✓ **Ilmiy-pedagogik faoliyatga tayyorgarlik** – Ustozlik qilish, ilmiy rahbarlik, loyiha boshqaruvi uchun zarur asoslar yaratiladi.

Shu jihatdan ilmiy-ijodiy kompetensiya magistrning ilmiy salohiyatini ro'yobga chiqaruvchi asosiy vositadir.

Ilmiy-ijodiy kompetensiyaning tarkibiy qismlari

Ilmiy-ijodiy kompetensiyaning tuzilmasi quyidagi komponentlardan iborat:

- Bilim komponenti – sohaviy va metodologik bilimlar;
- Tahliliy komponent – muammolarni tahlil qilish, mantiqiy fikrlash;
- Ijodiy komponent – innovatsion g'oyalar yaratish, yangicha yondashuvlar ishlab chiqish;
- Motivatsion komponent – ilmiy faoliyatga qiziqish, ichki ehtiyoj;
- Kommunikativ komponent – ilmiy muloqot, fikr almashish va taqdimot qilish qobiliyati;
- Amaliy komponent – nazariy bilimlarni tajribada qo'llay olish.

Bu komponentlar birgalikda magistr shaxsining mustaqil ilmiy faoliyat olib borish salohiyatini shakllantiradi.

Ilmiy-ijodiy kompetensiyaning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar

Ilmiy-ijodiy kompetensiya quyidagi ichki va tashqi omillar ta'sirida shakllanadi:

Ichki omillar: shaxsiy qiziqish va ehtiyojlar; o'z-o'zini rivojlantirishga intilish; tanqidiy fikrlash qobiliyati; irodaviy xususiyatlar va maqsadga intilish.

Tashqi omillar: oliy ta'lim muassasasining moddiy-texnik bazasi; ilmiy rahbarlar malakasi; ilmiy tadqiqot infratuzilmasi; akademik erkinlik va tadqiqot muhitining mavjudligi; ta'lim dasturlarining sifat darajasi.

Bu omillar uyg'unlashganda, magistrda to'laqonli ilmiy-ijodiy kompetensiyaning shakllanishi ta'minlanadi.

Zamonaviy yondashuvlar va ta'lim texnologiyalari

Bugungi kunda ilmiy-ijodiy kompetensiyaning shakllantirishda quyidagi zamonaviy yondashuvlar dolzarb hisoblanadi:

Loyiha asosida ta'lim – talabalar amaliy loyiha ustida ishlash orqali nazariy bilimlarini amaliyotga tatbiq etadilar;

Tadqiqotga asoslangan ta'lim (Research-based learning) – o'quv jarayoni tadqiqot olib borish bilan uyg'unlashadi;

❖ Blended learning – an'anaviy va raqamli texnologiyalar uyg'unlashgan ta'lim;

❖ Kolaborativ ta'lim – guruhda ishlash, fikr almashish orqali muammolarni hal qilish;

❖ Kase-stadi (Case-study) – real hayotiy holatlar asosida tahliliy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish.

Bu yondashuvlar magistrlarda mustaqil fikrlash, tadqiqot olib borish, ijodiy yondashuv va natija uchun mas'uliyat hislarini shakllantiradi.

Fan va ijod integratsiyasida magistrarning roli

Fan va ijodiy faoliyat bir-birini to'ldiruvchi elementlardir. Ilmiy tafakkur ijodiy jarayonlarsiz, ijodiy yondashuv esa ilmiy asoslarsiz samara bermaydi. Magistrlar bu ikki yo'nalishning integratsiyasida quyidagi rollarni bajaradilar:

- yangi ilmiy yo'nalishlar yaratishda ishtirok etish;
- fanlararo izlanishlar olib borish;
- kreativ echimlar orqali ilmiy natijalarni yangilash;
- innovatsion mahsulotlar ishlab chiqishda ishtirok etish.

Shu sababli magistratura bosqichi ilm-fan va ijodiy fikrning sintezi nuqtasidir.

O'zbekistonda ilmiy-ijodiy kompetensiyani rivojlantirishdagi muammolar va yechimlar

Afsuski, mamlakatimizda magistrarning ilmiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishda qator muammolar mavjud:

Muammolar:

1. ilmiy faoliyatga yetarli sharoitlarning mavjud emasligi;
2. ilmiy rahbarlar bilan ishlashdagi muvofiqlik yetishmasligi;
3. tadqiqot faoliyatining amaliyotdan uzilishi;
4. motivatsiya va rag'batlantirish mexanizmlarining sustligi.

Yechimlar:

1. ilmiy laboratoriyalar va texnoparklar sonini oshirish;
2. ilmiy rahbarlar tayyorlash tizimini takomillashtirish;
3. loyihaviy va grant asosida ilmiy izlanishlarni rag'batlantirish;
4. xalqaro hamkorlik doirasida ilmiy faoliyatni faollashtirish;
5. innovatsion ta'lim texnologiyalarini keng joriy etish.

Ushbu chora-tadbirlar orqali magistrarning ilmiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishga erishish mumkin.

Xulosa va takliflar

Magistrlarning ilmiy-ijodiy kompetensiyasini shakllantirish bugungi ta'lim siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biridir. Bu kompetensiya shaxsning ilmiy izlanishga bo'lgan tayyorgarligini, ijodiy fikrlash qobiliyatini va innovatsion yondashuvni shakllantiradi. Magistratura bosqichida ilmiy-ijodiy kompetensiyani rivojlantirishga e'tibor qaratish orqali jamiyatda ilm-fan taraqqiyotini ta'minlash, innovatsion iqtisodiyotga asos yaratish mumkin.

Takliflar:

1. Ilmiy loyihalarga jalb qilish orqali talabalarni erta bosqichdan ilmiy faoliyatga yo'naltirish.
2. Magistrlar uchun "ilmiy stajirovka" tizimini joriy etish.
3. Raqamli texnologiyalar asosida interaktiv ilmiy platformalarni yaratish.
4. Ijodiy laboratoriyalar, klublar va startap maydonchalarini tashkil etish.
5. Ilmiy-ijodiy kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha maxsus kurslar va modul dasturlarni ishlab chiqish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch". – T.: Ma'naviyat, 2008.
2. Vygotskiy L.S. "Psixologiya ijodiyoti". – M.: Pedagogika, 1990.
3. Mahkamova D., "Innovatsion ta'lim texnologiyalari". – T.: O'zbekiston, 2020.
4. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining me'yoriy hujjatlari.
5. Zamonaviy pedagogika va psixologiya ilmiy jurnallari (2021–2024 yillar).